

Др Јелена Беловић,
Ванредни професор Правног факултета,
Универзитет у Приштини са привременим
седиштем у Косовској Митровици

ОРИГИНАЛНИ НАУЧНИ РАД
doi:10.5937/zrpfni1880275B

UDK: 341.9

Раd примљен: 30.09.2018.

Раd прихваћен: 23.11.2018.

ПРИЗНАЊЕ И ИЗВРШЕЊЕ СТРАНИХ СУДСКИХ ОДЛУКА**

Апстракт: *Смисао и сврха вођења судског поступка уопште, па тако и оног у коме је присутан међународни елемент, јесте извршење правоснажне судске одлуке. Правоснажност судске одлуке, као основна претпоставка њене извршности је извор правне сигурности и на међународном плану. У светлу реформе Закона о решавању сукоба закона са прописима других земља из 1982. године, а у циљу стварања модерне кодификације међународног приватног права у Републици Србији, радна група за израду Нацрта Закона о међународном приватном праву понудила је 2014. године, низ нових решења која се односе и на признање и оглашење стране судске одлуке извршном, а која се, између осталог, тичу и прецизније дефинисаних услова за признање страних судских одлука.*

Кључне речи: *страна судска одлука, признање стране одлуке, Нацрт Закона о међународном приватном праву, међународна надлежност, право на одбрану.*

1. Увод

Међународно јавно право не намеће државама општу обавезу да признају дејства страних судских одлука. Признавање дејства страних судских одлука у домаћој земљи представља више гест уважавања, односно акт међународне сарадње мотивисан интересом за ефикасно решавање спорова. Овај акт базиран је на принципу равноправности свих правних система и обавези поштовања других држава и њихових правних система. С друге стране, интерес заштите суверености домаће државе намеће

* jelena.belovic@pr.ac.rs

** Раd је саопштен на међународној научној конференцији „Право пред изазовима савременог доба“, која је одржана 13. и 14. априла 2018. године на Правном факултету Универзитета у Нишу.

одређене захтеве у погледу услова које страна судска одлука треба да испуни како би дејство те одлуке било признато и ван државе у којој је донета. Данас не постоји ниједна држава у којој би се до крајњих консеквенци удовољило само једној од супротстављених група интереса и обзира. Тежи се компромису који би водио рачуна како о међународној сарадњи и ефикасном вођењу поступка, тако и о заштити суверености домаће државе. (Варади, Кнежевић, Бордаш, Павић, 2012: 534). Можда је *ratio* данашњег преиспитивања признања и извршења страних судских одлука, у смислу олакшавања његовог режима најбоље објашњен речима канадског судије La Foresta:

„Пословна заједница послује у светској економији и ми правилно говоримо о „светској заједници“ иако се она суочава са децентрализованом политичком и правном реалношћу. Прилагођавање кретања капитала, услуга и људи преко државних граница треба да представља императив. Под овим околностима, садашњи приступ признању и извршењу страних судских одлука је зрео за преиспитивање. На опште задовољство парничара, поједине земље (а најпре се мисли на државе САДА и ЕУ), усвојиле су флексибилнија правила признања и извршења страних судских одлука“ (Pitel: 4).

Норме о признању и извршењу страних судских одлука у већини националних права садржане су било у националним законима које регулишу материју грађанског¹, међународноприватног² или грађанскопроцесног права³. У појединим земљама услови међусобног признања регулишу се путем међународних уговора.⁴ У земљама *common law* система, као и у већини правних питања, судска пракса је извор права. У упоредном праву стога срећемо бројне моделе регулисања питања признања и извршења страних судских одлука, које теорија⁵ групише у неколико система. Посебан систем чине правила која се примењују у државама чланицама Европске уније.

1 Овој групи земаља припадају: Француска, Грчка, Шпанија, Португал, Кина, Аргентина, Бразил, Мексико.

2 Република Србија припада овој групи земаља заједно са: Албанијом, Аустријом, Белгијом, Босном и Херцеговином, Бугарском, Црном Гором, Хрватском, Италијом, Мађарском, Немачком, Пољском, Македонијом, Словенијом, Турском и Швајцарском.

3 У Белорусији је 1999. године у оквиру Закона о грађанском процесном праву део X посвећен одредбама Међународног грађанско процесног права. Варади et al., 2012:50.

4 Русија, Холандија и скандинавске земље.

5 За поделу на: систем ограничене контроле, систем неограничене контроле, систем ревизије из основа, систем *prima facie evidens*, и систем непризнавања страних одлука, видети Варади et al., 2012: 534-536. Костић-Мандић, 2017: 185-186.

2. Природа института признања и извршења

Уважавање правних аката стране државе на домаћем терену представља позитивну цивилизацијску тековину модерног доба (Дика, Кнежевић, Стојановић, 1991: 275). У античко доба локално право примењивало се и на странце, а страним одлукама ускраћивана је било каква снага ван њихових територија. Супротно томе, *ius cottine* није правило јасну разлику између домаћих и страних одлука: стране одлуке су се слободно признавале и извршавале. Овај либерални став променио се рађањем идеје суверенитета, која признање дејства страних одлука сматра његовим непотребним ограничењем. У светлу идеје суверенитета признање дејства страних одлука требало је правдати новим принципима. Најзначајнији представници холандске школе статута Huber (Хубер) и Voet (Фут) развили су два принципа која се и данас сматрају актуелним (Michaels: 2). Први од ових принципа је *comitas gentium*⁶, а други је принцип реципроцитета.

Допуштеност овог института у националним правима дуго времена образлагана је аргументима економске и политичке природе. Временом, мењала се и концепција у погледу „обавезности“ признања и извршења страних судских одлука. У правном систему Европске уније данас се институт признања и извршења стране судске одлуке перципира као право које гарантује чл.6 (1) Европске конвенције за заштиту људских права (ЕК).⁷ Овим чланом гарантовано је право на правично суђење које се састоји из следећих права које можемо поделити на три групе: 1) права која се тичу суда; 2) права која се односе на поступак; 3) права која се односе на судску одлуку. Права која се односе на судску одлуку обухватају: а) обавезу суда да образложи своју одлуку, и б) право на извршење, као и на *транснационално извршење судске одлуке* (Јакшић: 87). Ова теоријска анализа поткрепљена је образложењем пресуде Европског суда за људска права у случају *Saccoccia*⁸ од 18. децембра, 2008. године. У образложењу се наводи да право на тужбу

6 Овај концепт у данашњем смислу речи био би схваћен као „међународна учтивост“ или „љубазност“ видети Живковић: 33.

7 Чл.6 (1) ЕК гарантује право на правично суђење: „Свако, током одлучивања о његовим грађанским правима и обавезама, или о кривичној оптужби против њега, има право на правичну и јавну расправу у разумном року пред независним и непристрасним судом, образованим на основу закона. Пресуда се мора изрећи јавно, али се штампа и јавност могу искључити с целог или с дела суђења у интересу морала, јавног реда или националне безбедности у демократском друштву, када то захтевају интереси малолетника или заштита приватног живота странака, или у мери која је, по мишљењу суда, неопходно потребна у посебним околностима када би јавност могла да нашкоди интересима правде.“, Сл. лист СЦГ – Међународни уговори, 9/2003, 5/2005 и 7/2005, Сл. гласник РС - Међународни уговори, 12/2010 и 10/2015.

8 Case of *Saccoccia vs. Austria*, Application no. 69917/01, 18 December, 2008.

из чл. 6 (1), подразумева и право на *транснационално признање и извршење страних судских одлука*, под условом да су њима решене грађанскоправне ствари. Уз ову обавезу, из наведене нормe може да се изведе и обавеза државе чланице Конвенције да се стара о томе да закључи билатералне међународне уговоре са земљама које нису чланице ЕК о признању и извршењу страних судских одлука (Јакшић, 2016: 110). Иако се сарадња ЕУ и Савета Европе на пољу заштите људских права и основних слобода деценијама уназад развијала кроз заједничке програме и акције, тек је Лисабонским уговором из 2009. године утврђено да основна људска права и слободе зајемчене ЕК, која произилазе из уставних традиција заједничких државама чланицама, чине општа правна начела ЕУ.⁹ Дакле, све до овог момента појединци су на тлу Европе уживали могућност конзумирања лепезе основних људских права и слобода, која међутим, није деривирала из односа појединац/држављанин државе чланице ЕУ-држава чланица ЕУ-Унија, већ из обавезе поштовања одредаба ЕК од стране националних држава као чланица Савета Европе (Muratagić: 36).

Европски систем признања страних судских одлука потврђује тезу да између отпора признању и извршењу страних одлука и квалитета међудржавних веза постоји обрнута сразмера. Наиме, што је кохезија између држава већа, мањи је отпор признању страних одлука. Као *sui generis* организација ЕУ је по овом питању нудила различита решења која су еволуирала паралелно са развојем и јачањем интегративних функција органа Уније. Правним инструментима ЕУ годинама је стваран европски судски простор на коме постоји слободан проток судских одлука у грађанској и трговачкој материји. Кључни елемент у развоју права ЕУ је, у том подручју, поступно уклањање свих ограничења у признању и извршењу пресуда међу правосудјима држава чланица (Medić, 2017: 292). На територији ЕУ на снази је Уредба (ЕУ) бр. 1215/2012 о надлежности, признавању и извршењу судских одлука у грађанским и трговачким стварима (у даљем тексту: Уредба).¹⁰ Ова Уредба заменила је Уредбу о надлежности, признавању и извршењу судских одлука у грађанским и трговачким стварима (у даљем тексту: Уредба Брисел I)¹¹ која је регулисала питање признања и извршења судских одлука до 9. јануара 2015. године. Уредба Брисел I садржала

9 Чл.6 (3) Уговора о допунама и изменама Уговора о стварању Европске уније-Лисабонски уговор ступио на снагу 1. децембра 2009. године Преузето 10.08.2018 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:12007L/TXT&from=EN>.

10 Уредба (ЕУ) бр. 1215/2012 Европског парламента и Савета од 12. децембра 2012. о надлежности, признавању и извршењу судских одлука у грађанским и трговачким стварима. *OJ L* 3515/1 од 20.12.2012.

11 Уредба (ЕЗ) бр. 44/2001 од 22.12.2000. о надлежности, признавању и извршењу судских одлука у грађанским и трговачким стварима. *OJ L* 12/1 од 16.01.2001.

је решења раније Бриселске конвенције из 1968. године¹². Уредбом је прописано да се судска одлука донета у држави чланици признаје у другим државама чланицама без потребе за било каквим посебним поступком.¹³ Судске одлуке других држава чланица признају се аутоматски, а од 10. јануара 2015. године извршење судских одлука других држава чланица може се затражити директно, без потребе претходног оглашавања одлуке извршном. Ова Уредба битно доприноси слободном кретању одлука унутар ЕУ, побољшава и олакшава положај грађана у материји коју регулише, тако да се одлуке у брачним предметима и предметима о родитељској одговорности признају у другим државама чланицама, без спровођења посебног поступка (Крвавац, 2018: 332). Јединствени режим прописан Уредбом примењује се само на државе чланице ЕУ, док национална правила држава чланица настављају да се примењују у односу на одлуке пореклом из трећих држава. Правосудна сарадња базирана на уклањању препрека признању и извршењу страних одлука представља континуирани процес и део је ширих програмских акција¹⁴ у оквиру ЕУ, који за резултат има низ других правних инструмената.¹⁵

На регионалном плану такође постоје бројни споразуми којима се предвиђа олакшано признање и извршење одлука судова из земаља које су блиске не само географски већ и по историји, култури и традицији (Костић-Мандић, 2017: 204). Бриселски режим слободног кретања судских одлука проширен је 1988. године и на земље ЕФТА потписивањем Луганске конвенција о

12 Brussels Convention on jurisdiction and the enforcement of judgments in civil and commercial matters, 1968, *OJ L* 299/32, 1972.

13 Чл.36 Уредбе и чл.33 Уредбе Брисел I садрже идентичну одредбу.

14 The Hague Programme: Strengthening Freedom, Security and Justice in the European Union, *OJ C* 53/1, of 3. III. 2005. The Stockholm Programme – A open and secure Europe serving and protecting citizens, *OJ C* 115/1, of 4. V. 2010.

15 Уредба (ЕЗ) бр. 805/2004 Европског парламента и Савета од 21. априла 2004. о увођењу европског налога за извршење неспорне тражбине. *OJ L* 143, од 30. IV 2004; Уредба (ЕЗ) бр. 1896/2006 од 12. децембра 2006. о увођењу поступка за европски платни налог. *OJ L* 399, од 20. XII 2006; Уредба (ЕЗ) бр. 861/2007 Европског парламента и Савета од 11. јула 2007. о увођењу европског поступка за спорове мале вредности. *OJ L* 199, од 31. VII 2007; Уредба Савета (ЕУ) бр. 2016/1103 од 24. јуна 2016. о спровођењу појачане сарадње у подручју надлежности, меродавног права те признавања и извршења одлука у стварима брачноимовинских режима. *OJ L* 183/1, од 8. VII 2016; Уредба Савета (ЕУ) 2016/1104 од 24. јуна 2016. о спровођењу појачане сарадње у подручју надлежности, меродавног права те признавања и извршења одлука у стварима имовинских последица регистрованих партнерстава. *OJ L* 183/30, од 8. VII 2016.

надлежности и признању и извршењу судских одлука у грађанским и трговачким стварима која је унапређена 2007. године.¹⁶

Министарство правде Републике Србије је 2011. године дало подршку иницијативи Министарства правосуђа Републике Словеније за приступање држава региона Западног Балкана „Лугано“ конвенцији. Иницијатива је дата на регионалној министарској конференцији одржаној 15. априла 2011. године на Брду код Крања (Словенија), и образложена је важношћу да се стандарди који се примењује у ЕУ, а који се односе на правосудну сарадњу у области грађанског и трговачког права, приближе земљама региона кроз њихову скорију примену.¹⁷

3. Појам стране судске одлуке

Нема једнодушнoг става ни у теорији, нити у правној пракси, о томе шта обухвата појам „страна судска одлука“. Од тога да ли ће један страни правни акт бити признат као страна судска одлука, зависи и могућност покретања поступка и одобрења њеног признања и извршења (Пак: 89). Одредбе чл.86 важећег Закона о решавању сукоба закона са прописима других земаља (у даљем тексту: ЗРСЗ)¹⁸ дефиниционог су карактера и одређују појам позитивном дефиницијом. Страном судском одлуком сматра се одлука страног суда и других несудских (управних) органа која је по свом статусу и дејству изједначена са судском. Међутим, чл.182 Нацрта новог Закона о међународном приватном праву¹⁹ (у даљем тексту: Нацрт) садржи квалитативно садржајнију и прецизнију дефиницију с обзиром на то да експлицитно одређује поље, односно карактер односа на које се страна судска одлука односи, а то су приватноправни односи са међународним елементом. Наиме, важећа одредба из чл.1, ст.2. ЗРСЗ релевантност правила поступка и правила за признање и извршење страних судских и арбитражних одлука садржаних у том закону не

16 Convention on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters *OJ L 339/3* of 21.12.2007.

17 Подршка Министарства правде Републике Србије иницијативи Министарства правосуђа Републике Словеније за приступање држава региона Западног Балкана конвенцији „Лугано“ и друге регионалне иницијативе 15.04.2011. Преузето 15.08.2018. <https://arhiva.mpravde.gov.rs/images/Podrska%20Ministarstva%20pravde%20Republike%20Srbije%20inicijativi%20za%20pristupanje%20Lugano%20konvenciji.pdf>

18 Закон о решавању сукоба закона са прописима других земаља, *Сл.лист СФП*, 43/82 и 72/82, *Сл.лист СР*, 46/96, *Сл.гласник РС*, 46/2006.

19 Коначна верзија Нацрта Закона о међународном приватном праву. Преузето 1.08.2018. <https://www.mpravde.gov.rs/obavestenje/6274/konacna-verzija-nacrta-zakona-o-medjunarodnom-privatnom-pravu-.php>

веже сасвим одређено уз односе из ст.1 тог члана (статусне, породичне и имовинске, односно друге материјалноправне односе са међународним елементом). Такав закључак намеће се само имплицитно. У крајњој линији да ли се ради о овим односима одређујемо према *lex fori*. Дефиниција из Нацрта је проширена и из разлога што под појам стране судске одлуке осим судског поравнања укључује и поравнање закључено пред другим органом ако је у држави закључења оно (поравнање) изједначено са судским, али и одлуку о имовинскоправном захтеву о коме је одлучено у кривичном поступку, уз негативну одредницу из ст.5 да се страном судском одлуком, у смислу наведеног члана, не сматра страна арбитражна одлука. За одређивање појма стране судске одлуке у Републици Србији од значаја су и одредбе Закона о извршењу и обезбеђењу.²⁰

Предмет признања и извршења могу бити само мериторне одлуке, независно од њиховог назива у земљи порекла, под условом да је одлука донета у форми, по поступку и од стране органа који је надлежан за доношење те врсте одлука по праву земље доношења. У данском праву развод брака могућ је у судском и административном поступку. Административно тело даје дозволу за развод брака, ако у случају када се захтев темељи на одвојеном животу брачних партнера (§3 Закона о закључењу и престанку брака из 2005. године), противна страна не изнесе примедбе па се сматра да постоји споразум о свим последицама развода брака. Грчка је једина земља чланица ЕУ у којој, у једном њеном делу, важи интерперсонално право. За грчке муслимане који живе на североистоку Грчке предвиђена је, према Атинском уговору из 1913. године, примена шеријатског права, на статусне, породичне и наследне односе. За регулисање породичних односа надлежан је муфтија (Duraković: 15). У оба случаја, и одлука управног и одлука верског органа, за потребе признања и извршења, сматраће се страним судским одлукама, из разлога што својство судске одлуке обе одлуке имају по праву државе у име чијег суверенитета су донете. За признање су подобне како декларативне, тако и конститутивне и кондемпторне одлуке, док се извршење односи најчешће на кондемпторне одлуке којима се странка обавезује на извршење одговарајуће чинидбе. Из овога следи да суд мора признати сваку одлуку коју извршава, али није неопходно да изврши сваку страну одлуку коју признаје (Станивуковић, Живковић: 465).

20 Закон о извршењу и обезбеђењу, *Сл. гласник РС*, 106/2015, 106/2016-аутентично тумачење и 113/2017-аутентично тумачење.

4. Признање и извршење страних судских одлука у Републици Србији

Правни оквир признања и извршења страних судских одлука у Републици Србији чине: мултилатерални уговори, билатерални уговори и ЗРСЗ. Република Србија није чланица ниједног мултилатералног уговора који се односи искључиво на признање и извршење страних судских одлука. Међутим, фрагментарно ово питање регулисано је одредбама: Њујоршке конвенције о остваривању алиментационих захтева у иностранству из 1954. године²¹, Хашке конвенције о грађанском судском поступку из 1954. године²², Бечке конвенције о грађанској одговорности за нуклеарне штете из 1963. године²³, Бриселске конвенције о интервенцији на отвореном мору за случај несреће коју проузрокује или би могло да проузрокује загађивање²⁴ Хашке конвенције о олакшању међународног приступа судовима из 1980. године²⁵, Хашке конвенције о грађанскоправним аспектима међународне отмице деце из 1980. године²⁶, Конвенције о железничком превозу путника, пртљага и робе из 1980. године²⁷, Конвенције о међународном друмском превозу пртљага и робе, Европске конвенције о признању и извршењу одлука о старању о деци и о поновном испостављању односа старања из 1980. године²⁸.

И билатерални уговори о правној помоћи или узајамном правном саобраћају који обавезују РС садрже норме о признању и извршењу страних судских одлука. Неке од њих на генералан начин уређују питање признања и извршења страних судских одлука; друге опет регулишу само питања међусобног признања у алиментационим стварима, док се треће ограничавају на признање одлука судова о судским трошковима (Јакшић: 341).

21 *Сл. лист ФНРЈ, Додатак, 2/60.* Њујоршка конвенција о остваривању алиментационих захтева не регулише непосредно поље егзекватуре, али посебном одредбом предвиђа именовање посредничког органа, као део механизма доставе и пријема захтева за покретање поступка за издржавање и извршење сваке одлуке, или другог судског акта за плаћање издржавања.

22 *Сл. лист ФНРЈ, Додатак, 2/62.*

23 *Сл. лист СФРЈ, МУ, 5/77.*

24 *Сл. лист СФРЈ, МУ, 7/77.*

25 *Сл. лист СФРЈ, МУ, 10/84.*

26 *Сл. лист СФРЈ, МУ, 7/91.* Одредбе из чл.14 Конвенције предвиђају директну примену страних судских или управних одлука, без обавезе спровођења посебног поступака признања страних одлука.

27 *Сл. лист СФРЈ, МУ, 8/84.*

28 *Сл. лист СРЈ, МУ, 1/2001.*

Најзначајнији извор права за признање страних судских одлука у Србији је ЗРСЗ који детаљно регулише ову материју. ЗРСЗ регулише услове за признање и извршење страних судских одлука уопште,²⁹ услове за признање страних судских одлука које се тичу статуса³⁰ и питање поступка³¹. Признање судске одлуке значи њено изједначавање са домаћом судском одлуком, али и стварање услова да оваква одлука произведе правно дејство на домаћој територији (Марјановић: 210). Осим што *lex fori* допушта дејство материјалне правоснажности стране судске одлуке, оно у начелу, уређује и субјективне, објективне и временске границе правоснажности, субјективне и објективне границе интервенцијског дејства стране судске одлуке и сл. (Јакшић: 347)

4.1. Услови за признање страних судских одлука у српском праву

Услови које страна судска одлука треба да испуни како би у домаћој земљи била призната и извршена формулисани су махом негативно, као негативне претпоставке односно сметње признању и извршењу. Негативна формулација има практичне последице на терену доказивања, с обзиром да пребацује терет доказивања на противника предлагача.

Једина обавеза предлагача, формулисана као позитивна претпоставка за признање и извршење, јесте правоснажност стране судске одлуке. Подносилац предлога је дужан да поднесе доказ да је одлука постала правоснажна по праву државе у чије име је донета. Правоснажност као својство одлуке, предлагач доказује посебном потврдом или клаузулом на самој одлуци. Услов да се тражи да страна судска одлука не може бити побијана правним лековима у земљи доношења је логичан и оправдан јер би представљао нарушавање правне сигурности да страна судска одлука буде призната у нашој земљи, а да у земљи њеног порекла у поступку по жалби она буде измењена (Костић-Мандић: 189).

Неправилност у поступку, концентрисана на поштовање права на одбрану, прва је негативна претпоставка за признање и извршење страних судских одлука. У обзир се неће узети свака неправилност, већ само теже повреде које нарушавају захтев равноправности странака у поступку, тј. оне неправилности које нарушавају минимум процесних гаранција да ће стране у поступку моћи да бране своја становишта. За оцену постојања неправилности меродавно је право државе у чије име је одлука донета. Приликом утврђивања неправилности треба бити опрезан из разлога

29 Чл. 87-92. ЗРСЗ.

30 Чл. 93-95. ЗРСЗ.

31 Чл. 101. ЗРСЗ.

што се екстензивно тумачење ове претпоставке може претворити у преиспитивање одлуке страног суда. Из тог разлога Нацрт такстативно набраја шта ће се сматрати повредом права на одбрану, уз алтернацију да повреда постоји ако: странци није лично достављена тужба, позив или други акт којим је покренут поступак а није покушано лично достављање, осим ако се на било који начин упустила у расправљање о главној ствари у првостепеном поступку; странци није пружена стварна могућност да у поступку који је претходио доношењу одлуке изнесе своје ставове; странци није остављено довољно времена за припрему изношења ставова од тренутка достављања тужбе до заказивања рочишта; странци није лично достављена одлука иако је учествовала у поступку а није покушано лично достављање одлуке.³² Ове радње усмерене су према *странци* иако су раније верзије Нацрта предвиђале да радње треба усмерити према *туженом*. Ово решење сматрамо исправним из разлога што страна судска одлука може бити резултат поступка у коме страначке улоге нису подељене на типичан начин. Важећи ЗРСЗ, у том погледу, реферише на *лице против кога је донета страна судска одлука*.

Искључива надлежност домаћег суда је друга негативна претпоставка на коју суд пази *ex officio*. Другим речима, суд ће одбити признање са позивом на ненадлежност страног суда само уколико постоји искључива надлежност нашег правосуђа. На тај начин страна одлука има најповољнији третман изван земље порекла, када се има у виду да се према ранијим прописима³³ страна одлука могла признати само ако је страни суд био надлежан према националним правилима о међународној судској надлежности. Према важећем праву чак ни искључива надлежност суда није сметња за признање, уколико признање тражи тужени а реч је о одлуци донетој у брачном спору.³⁴ Не само судска пракса, већ и теорија током вишедеценијске примене ЗРСЗ-а указивала је на могућност да ово решење отвара врата за признање страних одлука и у ситуацијама када је суд стране државе засновао своју надлежност на основу правила о прекомерној надлежности. Из тог разлога Нацрт коригује налог законодавца и предлаже поновно увођење система билатерализације или система огледала у српско право.³⁵

32 Чл. 185. ст.1. д) Нацрта.

33 Чл.17. ст.1. т.1. и чл. 20. ст.1. Уводног закона са Законом о парничном поступку, стављен ван снаге доношењем ЗРСЗа.

34 Чл.89. ст. 2. ЗРСЗ.

35 Чл. 185. ст.1. в). Нацрта гласи: *„Страна судска одлука признаје се или оглашава извршном у Републици Србији.....ако је страни суд своју међународну надлежност засновао на основу које право Републике Србије предвиђа за заснивање међународне надлежности суда Републике Србије за решавање истог спора“*.

Измена правила о признању и извршењу коиндицира са другим именима у Нацрту, а нарочито са одредбом која у српско међународно приватно право, по први пут, уводи институт *perpetuatio iurisdictionis*.³⁶

Постојање правоснажне одлуке домаћег суда као и постојање признате стране судске одлуке такође су сметње признању и извршењу. Домаћа правоснажна и призната страна одлука имају својства *res iudicata* у истој ствари, тако да за суд не представља битну околност који поступак је раније започет. Чињеница да постоји домаћа правоснажна или призната страна одлука представља сметњу за признање на коју суд пази по службеној дужности (Крвавац: 345).

Сметња признању и извршењу јесте и раније започет поступак пред домаћим судом у истој ствари. Ефекат ове сметње не огледа се у одбијању захтева (као у претходном случају), већ у застоју поступка за признање, све до окончања поступка пред домаћим судом. Идентитет предмета спора утврђује се према *lex fori*. Застој, односно прекид поступка признања зависи од исхода домаћег поступка. Признање се одбија уколико се домаћи поступак оконча доношењем мериторне одлуке, односно поступак признања се наставља уколико се домаћи поступак не оконча доношењем мериторне одлуке или се поступак оконча процесно (повлачењем тужбе или њеним одбацивањем).

Признање стране судске одлуке се одбија и ако не постоји узајамност са државом порекла одлуке.³⁷ Узајамност се не захтева када се захтев за признање односи на судске одлуке донете: у брачном спору, патернитетском или матернитетском спору, или када признање захтева држављанин РС.³⁸ Постављање услова узајамности додатно је релативизовано постојањем претпоставке о узајамности и концептом дељивог реципроцитета. Што се тиче начина настанка, довољан је фактички реципроцитет. Захтев за објашњење у погледу (не)постојања узајамности даје Министарство правде на основу законских прописа односне државе којима је регулисана ова материја. Нацртом је услов реципроцитета предвиђен само за одређене категорије односа.³⁹

Поштовање јавног поретка је захтев који дозвољава извесно преиспитивање меритума. О овом захтеву суд води рачуна *ex officio*. Судска одлука резултат је одговарајућег поступка у којем се, по правилу, на утврђено чињенично

36 Чл. 12. Нацрта.

37 Чл. 92. ст. 1. ЗРСЗ.

38 Чл. 92. ст. 2. ЗРСЗ.

39 Чл. 185. ст. 3. Нацрта.

стање примењује меродавно материјално право. Зато се и контрола стране одлуке, у погледу компатибилности са домаћим јавним поретком, начелно може поставити са сва ова три аспекта: процесног, чињеничног и материјалноправног (Дика, Кнежевић, Стојановић: 302). Нацрт, и у овом сегменту, предвиђа различито решење, како са становишта формулације, тако и са становишта степена повреде.⁴⁰ Новина је и то да предложено решење узима у обзир тангираност домаћег правног поретка са страном судском одлуком.

5. Закључак

Компарација решења садржаних у важећем ЗРСЗ и решења садржаних у Нацрту у погледу услова за признање и оглашавање извршнима страних судских одлука, наводи на закључак да су предложена решења резултат свеобухватног компаративног истраживања филигрански предочена уз уважавање вишедеценијских примедби које је на важећи ЗРСЗ имала како судска пракса, тако и теорија међународног приватног права.

По први пут су јасно дефинисане одреднице за појам стране судске одлуке. Институт јавног поретка је измењен из разлога што се признање може одбити само са позивом на његову очигледну повреду при чему се нарочито узима у обзир интензитет повезаности односа са домаћим правним поретком. Такође, такстативно су наведене ситуације у којима се може сматрати да постоји повреда права на учешће у поступку што, као и у случају претходне измене, оставља мање простора за широко тумачење и дискрецију примењивача.

Иако уважавају кретања у европском грађанско процесном праву предложена решења ипак чине аутономан концепт прилагођен домаћим интересима. Поновно увођење принципа билатерализације резултат је правилног схватања сопствених интереса и брана признању и извршењу одлука које су донете на основу примене правила о прекомерној надлежности.

40 Чл.185, ст.1. г) гласи: „Страна судска одлука признаје се..... ако одлука није очигледно супротна јавном поретку Републике Србије, при чему се нарочито узима у обзир интензитет повезаности односа са правним поретком Републике Србије и значај последица до којих би довело признање стране судске одлуке“. Упореди са чл. 91. ЗРСЗ.

Литература/References

- Варади, Т., Кнежевић, Г., Бордаш, Б., Павић, В. (2012). *Међународно приватно право*. Београд: Правни факултет Универзитета у Београду.
- Дика, М., Кнежевић, Г., Стојановић, С., (1991). *Коментар Закона о међународно приватном и процесном праву*. Београд: Номос.
- Duraković, A. (2016). *Međunarodno privatno pravo razvoda braka u Evropskoj uniji i Bosni i Hercegovini*. Mostar: autor.
- European Court of Human Rights, Case of *Saccoccia vs. Austria*, Application no. 69917/01, Judgement of 18 December, 2008.
- Живковић, М. (2004). *Еволуција идеја о решавању сукоба закона*. Ниш: Центар за публикације Правног факултета у Нишу.
- Јакшић, А. (2016). *Међународно грађанско процесно право*, Београд: Правни факултет Универзитета у Београду.
- Костић-Мандић, М. (2017). *Међународно приватно право*. Подгорица: Универзитет Црне Горе-Правни факултет Подгорица.
- Крвавац, М. (2018). Општи и посебни услови за признање и извршење страних судских одлука. У О. Вујовић (Прир.), *Универзално и особено у праву* (стр.331-356). Косовска Митровица: Правни факултет Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици.
- Марјановић, С. (2007). Признање страних судских одлука као прејудицијелно питање у извршном поступку. *Зборник радова Правног факултета у Нишу*. L. 209-221.
- Medić, I. (2017). Priznanje i ovrha na području EU. *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, 54, 1/2017. 283.-300
- Michaels, R., (2009). Recognition and Enforcement of Foreign Judgments. In: *Max Planck Encyclopedia of Public International Law*. Retrived 30, August 2018, Retrived 1, August 2018 from: https://scholarship.law.duke.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2699&context=faculty_scholarship
- Muratagić, J. (2017). Legitimacija konstitucionalizacije pravnog poretka EU-Povelja EU o temeljnim pravima i directive. *Nova pravna revija/ Časopis za domaće, njemačko i evropsko pravo*. 8/14. 35-46.
- Пак, М. (1995). *Међународно приватно право*. Београд: Номос.
- Pitel, S. (2004). Enforcement of Foreign Judgments: Where Morguard Stands after Beals. *Canadian Business Law Journal*, Vol. 40. 189.
- Станивуковић, М., Живковић, М., (2004). *Међународно приватно право општи део*. Београд: Службени лист СЦГ.

Уредба (ЕУ) бр. 1215/2012 Европског парламента и Савета од 12. децембра 2012. о надлежности, признавању и извршењу судских одлука у грађанским и трговачким стварима. *OJ L* 3515/1 од 20.12.2012.

Уредба (ЕЗ) бр. 44/2001 од 22.12.2000. о надлежности, признавању и извршењу судских одлука у грађанским и трговачким стварима. *OJ L* 12/1 од 16.01.2001.

The Hague Programme: Strenghtening Freedom, Sceurity and Justice in the European Union, *OJ C* 53/1, of 3. III. 2005. Retrieved 31. July 2018 from [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52005XG0303\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52005XG0303(01)&from=EN)

The Stockholm Programme – A open and secure Europe serving and protecting citizens, *OJ C* 115/1, of 4. V. 2010. Retrieved 31. July 2018 from [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52005XG0303\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52005XG0303(01)&from=EN)

Jelena Belović, LL.D.

Associate Professor,

Faculty of Law, University of Priština (Head Office in Kosovska Mitrovica)

RECOGNITION AND ENFORCEMENT OF FOREIGN COURT DECISIONS

Summary

The purpose of conducting court proceedings in general, as well as those involving an international element, is the enforcement of a final court decision. The enforceability of a court decision is a source of legal certainty, both nationally and internationally. In light of the reform of the Serbian Act on the Resolution of Conflict of Laws with Regulations of Other Counties (which entered into force in 1982), and for the purpose of creating a modern Private International Law codification, the Republic of Serbia established a working group, which drafted the Draft PIL Code (presented in 2014). The Draft PIL Code offered a series of solutions concerning the recognition and enforcement of a foreign court decisions, including more precisely defined conditions for the recognition of foreign decisions, clarification on the type of procedure, more precise definition of the recognition and enforcement procedure, and the procedure for declaring a foreign judicial decision enforceable.

Keywords: Draft Private International Law Code, foreign court decision, recognition, enforcement, procedure, international jurisdiction, right to defense.